

**Szociológia
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Ivony Éva

**A szubjektív életminőség alakulása a gazdasági
válság időszakában Magyarországon**
című doktori értekezéséhez

Témavezetők:

Dr. Keller Tamás

MTA TK kutatója

Dr. Spéder Zsolt

egyetemi tanár

Budapest, 2018

**Társadalomtudományi és
Nemzetközi Kapcsolatok Kar
Szociológia és Társadalompolitika Intézet**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Ivony Éva
**A szubjektív életminőség alakulása a gazdasági
válság időszakában Magyarországon**
című doktori értekezéséhez

Témavezetők:

Dr. Keller Tamás
MTA TK kutatója

Dr. Spéder Zsolt
egyetemi tanár

© Ivony Éva, 2018

Tartalomjegyzék

1.	Kutatási előzmények és a téma indoklása.....	5
2.	A felhasznált módszerek.....	10
3.	Az értekezés tudományos eredményei.....	13
4.	Főbb hivatkozások.....	16
5.	A témakörrel kapcsolatos saját publikációk.....	18

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása

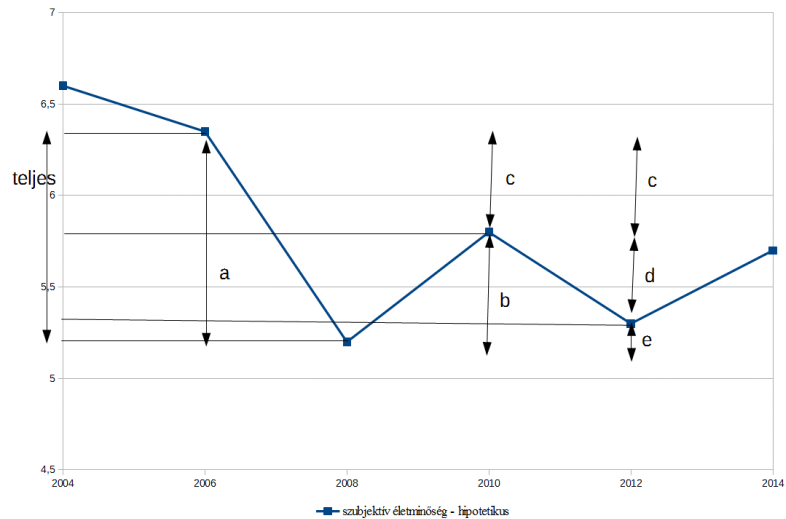
A 2008-as gazdasági és pénzügyi válság szubjektív jóllétre gyakorolt befolyását eltérő elméleti keretbe ágyazva számos szociológiai kutatás vizsgálta. Jelen dolgozatban arra a kérdésre keressük a választ, hogy a magyar lakosság szubjektív életminősége hogyan alakult a recesszió időszakában, illetve az eltérő társadalmi-demográfiai jellemzők mentén kialakított csoportok életminőségbeli különbségei mutattak-e valamilyen irányú és mértékű szignifikáns eltérést a krízist követően a válság előtti időszakhoz viszonyítva.

A 2008-as globális pénzügyi és gazdasági válság Európában is jelentős gazdasági megtorpanást eredményezett. Amíg a nyugati demokráciák jellemzően piac-konform, addig a keleti-európai tagállamok elsősorban központi szabályozások útján igyekeztek gazdasági egyensúlyuk visszaállítására, mellyel együtt az eltérő fejlettségű országok hosszabb-rövidebb idő alatt lábaltak ki a recesszióból (Bjørnskov, 2014). A krízis a jólét mértékét is visszavetette, majd minden uniós országban csökkent a foglalkoztatottsági, emelkedett a szegénységi ráta a 20-64 éves népesség körében, ugyanakkor a válság kirobbanását követő első évben csökkent a társadalmi intézményekbe és az emberekbe vetett bizalom átlagos mértéke (Füstös, 2011, Gábos et al., 2014). Azonban, amíg az intézményi és társadalmi bizalom a lakosság gyors alkalmazkodásának köszönhetően a következő évre megközelítette a krízis előtti átlagos szintet, az európaiak szubjektív életminőségének és jóllétének alakulását ettől a trendtől eltérő, lassabb javulás jellemezte. Az európai lakosság a recesszió kedvezőtlen hatását elsősorban a növekvő munkanélküliség mellett a romló életkörülményeken és a növekvő bizonytalanságról keresztül tapasztalta meg, mely a sérülékeny társadalmi

csoportoknál jelentkezett hangsúlyosan (Eurobarometer, 2014). A háztartások kevesebb jövedelemből gazdálkodhattak, kiadásait racionalizálták, és sok esetben a családok életmódjukon is változtatni kényszerültek. Kevesebbet fordítottak magukra, szabadidejük aktív eltöltésére, és általában nem terveztek hosszabb távon a jövőre. Általános megtakarítási formaként jelentkezett az egészségügyi kiadások csökkentése, személyes vagyontárgyak értékesítése, ami a fenti változásokkal együtt több stresszt és nyugtalanságot hozott mindennapjaikba. Mind az országuk gazdaságának rossz állapotáért, mind személyes életükben bekövetkezett kedvezőtlen változásokért a megkérdezettek egyértelműen a válságot okolták. A krízis előtti időszakban a családok anyagilag és érzelmileg is stabilabb életet élhettek, mint a válság éveiben. A mindennapi stressz, frusztráció és aggodalom az európai lakosság szubjektív jóllétének, elsősorban a jóllét érzelmi aspektusának kedvezőtlenebb alakulásához vezetett a kilábalás időszakában. A tagállamok többségében 2006-hoz viszonyítva 2012-ben alacsonyabb átlagos affektív jóllétszint volt jellemző, mely kedvezőtlen tendencia 2015-ben is általános európai trendként jelentkezett (Ivony, 2017).

A recesszió Magyarországon is jelentős változásokat eredményezett a gazdasági- és társadalmi folyamatokban, amelyet makrogazdasági és jövedelem-egyenlőtlenségi indikátorok egyértelműen jeleztek (1. táblázat). Hazánkban a válság kirobbanását követően a bruttó hazai termék volumenindexe a 2008-as értékhez képest 2012-re jelentősen lecsökkent, jóllehet a 2009-es úgynevezett válságévet a stagnálás évei követték, azonban az adatok alapján 2013-tól a gazdaság erősödését figyelhettük meg. A munkanélküliség és foglalkoztatás alakulása ezzel a trenddel hasonló folyamatot mutatott, összességében 2008 és 2012 között a felnőtt népesség körében 3,2

százalékponttal nőtt a munkanélküliségi ráta, azonban elsősorban a fiatalok szorultak ki a munkaerő-piacról, körükben 8,7 százalékponttal emelkedett az állástalanok aránya. A jövedelemegyenlőtlenségek a kilábalás éveiben folyamatosan növekedtek, az anyagi depriváció előfordulásának gyakorisága a teljes népességen belül 2012-ben volt a legmagasabb (Szivós-Tóth, 2013, 2015; Gábos et al., 2016). A lakosság eladósodása már a válság előtt megkezdődött a kedvező lakáshiteleknek köszönhetően, a háztartások egyre kevesebbet spóroltak meg a váratlan kiadásaira, jövőbeli szükségleteikre. A kilábalás éveiben a kedvezőtlen tendencia folytatódott, 2012-ig a lakosság pénzügyi megtakarításai átlagosan folyamatosan csökkentek, enyhe javulás a 2013-at követő évben volt megfigyelhető (Medgyesi, 2016), de a reálfogyasztás is 2012 után nőtt meg jelentősebben. A magyar társadalom szubjektív jóllétének alakulása e folyamatokhoz hasonló trendet követett. Láthatjuk, hogy a lakosság átlagos élettel való elégedettsége és boldogságérzete a válság időszakában jelentősen lecsökkent, és a kilábalás éveiben 2012-re nem érte el a válság előtti szintet. Azonban 2012-től mindkét mutató esetében javulás figyelhető meg. Mind a szubjektív indikátorok, mind a főbb gazdasági és egyenlőtlenségi mutatók alakulása alapján a 2012-es évet ezért a kilábalás éveinek kumulatív összhatását megragadó időpontként határoztuk meg a kutatásunkban. A fenti társadalmi-gazdasági folyamatok alapján jelen kutatás elsődleges kérdése, hogyan alakult a lakosság többdimenziós indikátorral mért szubjektív életminősége a válságot követően. Jóllehet a bevezetőben elmondottaknak megfelelően a szubjektív életminőség csökkenését valószínűsítjük, azonban a következőkben bemutatásra kerülő szakirodalom alapján ez korántsem egyértelmű. A 3. ábra a kutatás fő hipotézisét mutatja be, mely szerint a szubjektív életminőség a válságból való kilábalás éveiben a korábbi 2006-os értékekhez viszo-

nyítva 2012-re feltételezhetően valamelyest csökkent. (Ivony, 2017). A lenti ábrán bemutatottak alapján a diagram a szubjektív életminőség hipotetikus alakulását ábrázolja, melyen Y tengelynél 2006 és 2008 között a válság lecsapódásaként bekövetkezett teljes változás (csökkenés) látható. A szubjektív jóllét recessziót követő visszaesése 2010-ben fordulatot vett és javulást mutatott. A 2010-es évnél látható javulás mértékét (b), illetve a válság kedvezőtlen hatását (c) betűvel tüntettük fel. Láttuk, hogy a kilábalás elhúzódásának köszönhetően 2010 után ismételt csökkenést mértek az egyitemű indikátorok (2. ábra), melyet itt a 2012-es évnél jeleztünk. Így a 2012-es év hipotetikus értéke összeadódik egyrészt a válság és a kilábalás időszakában bekövetkezett csökkenésekből: (c) és (d), beleértve azon változásokat is, melyeknek okait nem ismerjük, vagy nem tudjuk mérni, másrészt a 2010-es év pozitív hatásának átlagértéket javító maradékhatása jelenik meg itt meg, amelyet (e)-vel jeleltük.

A korai allardti koncepció dimenziói tartalmaznak mind tartós érzelmi percepciókat (boldogságérzet), mind átmeneti, időszakos érzéseket (magány, nyugtalanság), illetve azok hiányát megragadó indikátorokat. A többdimenziós szubjektív életminőség indikátor kifejlesztése szempontjából ezért lényeges szempontnak tartottuk, hogy az életminőség alakulásában szerepet játszó egyéni érzések allardti meghatározása (*'feelings of well-being'*) a 2. fejezetben részletesen bemutatásra kerülő amerikai koncepcióhoz (*'subjective well-being'*) hasonló elvet követ (Diener, 1994), mely utóbbi teóriát segédelméletként, koncepciónk támogatására hívtuk fel. Jelen kutatás elméleti kiindulópontja Erik Allardt 'Having-Loving-Being' néven ismertté vált jóléti koncepciója. Allardt jóléti modellje az alapvető emberi szükségletek három fő dimenzióját definiálja: a materiális-, a szociális- és a személyes fejlődés szükségleteit.

Kutatásunk ugyanakkor nem irányul a magyar lakosság pszichológiai jóllétének (Ryff, 1989, Ryff-Keyes, 1995), vagy lelki állapotának (Kopp, 2008) a vizsgálatára. Továbbá nem citálunk olyan vizsgálatokat, amelyekben ugyan multidimensionális jóllét-indikátor került kidolgozásra, mint például azok a kutatások, amelyeknek elméleti keretét a World Health Organization (WHO) mentális és viselkedési zavarok statisztikai osztályozása szolgáltatta, ahogyan láhattuk Huppert és So (2009) tanulmányában, majd az erre épülő Harrison és szerzőtársai (2016) munkájában. Ezen kutatások központi fogalmi eleme a „flourishing”, mely fogalom a pszichológiai jóllét koncepciójához (mint mentális jóllét) tartozik hozzá (Keyes, 2002, 2007).

2. A felhasznált módszerek

Az elemzéshez az adatokat a European Social Survey (továbbiakban: ESS) keresztmetszeti felvételei biztosították. A minta véletlenszerű mintavétel alapján került kiválasztásra minden országban. Az empirikus elemzéséhez a tematikus kérdőívblokk alapján kiválasztott 3. és 6. hullámok adatait, azon belül is a „Személyes és társadalmi jóllét” (*Personal and social wellbeing*) rotációs moduljait használtuk, mely adatfelvételt a 2006-os évben a Magyar Gallup Intézet készítette el 2006. november 21. és 2007. január 28. közötti időtartamban (N=1518 fő), míg a 2012-es felvételt a TÁRKI Társadalomkutatási Zrt. 2012. november 11. és 2013. február 17. között (N=2014 fő)¹. A kutatás hipotéziseit a különbség a különbségekben (DID) sztenderd módszerével, összevont keresztmetszeti adatokon (pooled cross sectional data) teszteltük.

Az adatok az ESS dokumentációban leírtaknak megfelelően kerültek súlyozásra. A magyar adatokat azzal a súlyváltozóval súlyoztuk, mely alapvetően azt korrigálja, hogy adott ország válaszadói az alkalmazott mintavételi eljárás folytán eltérő valószínűséggel kerüljenek a mintába. Az összevont adatok esetében az adatállományok az adott hullámhoz tartozó keresztmetszeti súlyváltozókkal kerültek súlyozásra. A többváltozós elemzések regressziós eljárással, a legkisebb négyzetek módszerének alkalmazásával készültek el. Az önálló mintákon azonban az eredmények értékelésekor nem a standardizált, hanem a standardizálatlan regressziós beta együtthatókat tekintettük át, amely a változók természetes mértékegységében mérve mutatja meg, hogy a magyarázó változó egy egységnyi változása a függő változóban milyen átlagos változást idéz elő, szintén a maga természetes egységében mérve (Moksony, 2006).

Dichotóm magyarázó változók esetében ez kifejezi a válságot megelőző időpontban (2006=0) becsült különbségnek, a válságot követő időpontban (2012=1) becsült különbséggel való összevetésében mutatkozó eltérését, vagyis különbségét. A szubjektív életminőségre az alábbiakban levezetett regressziós-egyenletet írtuk fel:

$$\hat{Y} = \beta_0 + \beta_1 \times \text{Év} + \beta_2 \times X_1 + \beta_3 \times (\text{Év} \times X_1) + e;$$

ahol β_1 = a 2012-es év hatása, β_2 = házasok életminősége az egyedülállókéhoz viszonyítva, β_3 = a kilábalás éveinek hatása a házasoknál. A különbség a különbségekben becslés tehát az interakciós tag standardizálatlan beta értéke (B_3), ami a következő:

$$B_3 = (\bar{y}_{\text{házasok2012}} - \bar{y}_{\text{házasok2006}}) - (\bar{y}_{\text{egyedülállók2012}} - \bar{y}_{\text{egyedülállók2006}}).$$

A fent idézett szakirodalom alapján az egyenletben az Y a függő változó, melynek \hat{Y} értékét a magyarázó változókkal becsli a modell. Az egyenlet bal oldalán a » β_0 « a regressziós egyenlet konstansa (a függő változó átlagos értéke akkor, amikor a magyarázó változó értéke nulla); az »Év« az adatfelvételek időpontja, » β_1 « az Év hatása; » X_1 « a magyarázó változó egyéni szintű paraméterbecslése, » β_2 « a magyarázó változó hatása (a függő változó szórásának átlagos változása a magyarázó változó egy egységnyi szórás módosulását követően). Az »Év $\times X_1$ « az interakciós szorzat, » β_3 « a válság éveinek hatása a magyarázó változóra, ami sztenderdi-zálatlan B_3 együttthatóként a házasok és egyedülállók között lévő azon lehetséges szubjektív életminőségbeli különbséget ragadja meg, ami a válság és kilábalás éveinek köszönhető; »e« a reziduum (a tapasztalati és a függvény alapján becsült Y értékek különbségei, vagyis a \hat{Y} értéktől, tehát a változók közötti átlagos összefüggéstől, a függő változót befolyásoló egyéb tényezők miatti eltérések).

Mindegyik modellt kontrollváltozók nélkül, majd azok bevonásával futtattuk le. Lényegesnek tartjuk kiemelni, hogy a változók közötti ok-okozati összefüggések irányát nem célja jelen kutatásnak vizsgálni, a kiválasztott statisztikai elemzési módszerek csakis az összefüggéseket, a változók közötti együtt-járások erősségét és irányát, azok szignifikáns voltát mutatják ki. Tehát a sztenderdzíalatlan B értéke megmutatja, hogy a magyarázó változó egy egységnyi változása a függő változóban milyen átlagos változást idéz elő. Dichotóm magyarázó változók esetében ez kifejezi a válságot megelőző időpontban (2006=0) becsült különbségnek, a válságot követő időpontban (2012=1) becsült különbséggel való összevetésében mutatkozó eltérését, különbségét, vagyis növekedését vagy csökkenését (Buckley-Shang, 2003; National Bureau of Economic Reserach, 2007). Tekintettel arra, hogy a két időszak összehasonlításában vizsgáljuk meg a társadalmi nagycsoportok szubjektív életminőségbeli változásait pooled adatokon, ezért a kiválasztott sztenderd diff-in-diff eljárás a vizsgálatához a szakirodalom alapján a megfelelő módszer.

3. Az értekezés tudományos eredményei

1. Fő eredménye a kutatásnak, hogy megállapíthattuk, Magyarországon a válság éveit követően, az összetételi hatások kiszűrése mellett, nem csökkent szignifikánsan a lakosság átlagos szubjektív életminősége. Ezzel egy korábbi teóriának, a 'set-point' elméletnek a relevanciáját magyar adatokon a válsággal kapcsolatban, hasonlóan más kutatásokhoz, a dolgozat is konfirmálta.

2. A dichotóm társadalmi nagycsoportok vizsgálatai alapján láttuk, hogy a házasság szubjektív életminőségre kifejtett kedvező hatását mind az önálló, mind az integrált modelljeink alátámasztották. Tehát az egyedülállókhöz képest azok, akik házasságban vagy törvényes élettársi kapcsolatban éltek, kedvezőbb szubjektív életminőséget értek el 2012-ben is. Ugyan a válság hatására itt felírt hipotézisünk nem igazolódott, azonban az alapvető összefüggést, mely szerint a házasság, kedvező egzisztenciális és pszichés hatásainak köszönhetően (Frey-Stutzer, 2003a, 2003b) pozitívan hat az egyéni jóllét alakulására (Diener et al., 1999; Oswald-Wu, 2009; Graham et al., 2010), a mi eredményeink is igazolták. Ugyanakkor a házasság a boldogság alskálával állt erős pozitív kapcsolatban, mely hatás erőssége 2012-re valamelyest enyhült, feltételezhetően ennek okán nem konfirmálták adataink a válság befolyására itt felírt hipotézisünket.

3. A munkaerőpiaci jelenléttel kapcsolatosan kutatásunk során nem a hagyományos aktív-inaktív dichotóm kategóriákat választottuk, ahol az aktívak között a munkanélküliek is szerepelnek, hanem az előző hét jellemző tevékenységét vettük alapul, és a 'dolgozik-nem dolgozik' dichotóm csoportok életminőségbeli eltéréseit vizsgáltuk meg a válságot követően. Amíg a kétválto-

zós összefüggések, jóllehet gyenge erősségű kapcsolatok mellett azt mutatták, hogy azok, akik dolgoznak, nagyobb arányban fordulnak elő az elégedettek, az önmegvalósítók, a boldogok és a pozitív érzelmi egyenleggel rendelkezők között, mint a teljes mintában, addig a többváltozós elemzések esetében, köszönhetően a gyenge kapcsolatoknak, az önálló modelleknél nem találtunk szignifikáns összefüggést a szubjektív életminőség mértékével kapcsolatosan. Az integrált regressziós modellek eredményei alapján - ahol az elemzésbe bevont összes változó együttes hatása érvényesült -, pedig azt állapíthattuk meg, jóllehet itt is gyenge szignifikancia mellett, hogy a dolgozók csoportjának szubjektív életminősége 2012-re valamelyest csökkent.

4. A szubjektív indikátorok alapján létrehozott társadalmi nagycsoportok életminőségbeli különbségeinek alakulására felírt hipotéziseinket azonban kutatásunk nem tudta igazolni. Adataink szerint, azon dichotóm társadalmi nagycsoportok, akik kijönnek és akik nem jönnek ki a rendelkezésükre álló jövedelemből, akik általános egészségi állapotukat rossznak, illetve jónak értékelték, és azok között, akik lakókörnyékükön biztonságérzetről, illetve annak hiányáról adtak számot, szubjektív életminőségbeli különbségeik a recesszió éveit követően nem tértek el a korábbi, 2006-os értékekhez képest szignifikánsan. A recesszió éveinek hatását tehát nem tudtuk kimutatni ezeknek a csoportoknak az életminőségbeli változásai-ban, annak ellenére, hogy ezt az évet tekintettük több makromutató, egyenlőtlenségi- és szubjektív indikátor alapján a válság-időszak negatív csúcspontjának.

5. Az optimista beállítottság, a nehézségeken történő felülkerekedésben, adaptációs technikaként lényeges szerepet játszhatott a válság kedvezőtlen következményeinek leküzdésében, így az egyének életminőségének alakulásában. Azonban túlzott optimizmus egy rossz alkalmazkodásnak a jele is lehet (Cummins et al., 2014). Vizsgálatunkban a jövőbe optimistán, bizakodóan tekintő attitűddel mértük a személyes beállítottságot, és az optimisták és pesszimisták dichotóm csoportját hoztuk létre. Mind az önálló, mind az integrált regressziós modellek a két csoport szubjektív életminőségbeli divergenciáját mérték a válságot követően. Tehát az optimista szemlélet szubjektív életminőség alakulására kifejtett befolyását a válság éveit felerősítették, 2006-hoz képest 2012-ben jóval kedvezőbb életminőséget érthettek el az optimista szemlélettel rendelkezők.

6. Az egyéni anómia- és elidegenedésérzet elterjedtségére vonatkozóan a válság hatásaként elsősorban az attitűd elterjedtségének a változására voltunk kíváncsiak. A korábbi szakirodalom alapján láttuk, hogy Magyarországon az átmenet éveit jellemző recesszió idején nőtt az anómiás tünetek és az elidegenedésérzet elterjedtsége a lakosság körében, jóllehet az attitűd gyakorisága a '90-es évek második felére csökkent (Spéder et al., 1998; Elek-Paksi, 2000; Hegedűs, 2000). Az adataink a válsággal kapcsolatos feltételezésünket alátámasztották, Magyarországon nőtt az egyéni anómia- és elidegenedésérzet elterjedtsége 2012-re, a korábbi időszakhoz viszonyítva. A szakirodalomból ismert, a szubjektív jóllét és az egyéni anómia- és elidegenedésérzet közötti negatív kapcsolatot (Spéder-Kapitány, 2002) eredményeink az önálló és az integrált regressziós modelleken szintén alátámasztották.

4. Főbb hivatkozások

- Allardt, Erik (1973), *„About Dimensions of Welfare: An Exploratory Analysis of a Comparative Scandinavian Survey. Research Reports, Nr. 1”*, Helsinki: University of Helsinki
- Allardt, Erik (1976), *„Dimensions of welfare in a Comparative Scandinavian Study”*, *Acta Sociologica*, Vol. 19, No. 3, pp. 227-239.
- Allardt, Erik (1993), *„Having, Loving, Being: An Alternative to the Swedish Model of Welfare Research”*, in: Martha Nussbaum – Amartya Sen, ed., *The Quality of Life*, Oxford, Clarendon Press, pp. 88-94.
- Bjørnskov, Christian (2014), *„Do Economic Reforms Alleviate Subjective Well-being Losses of Economic Crisis?”*, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 15, No. 1, pp. 163-182. <http://dx.doi.org/10.1007/s10902-013-9442-y>
- Buckley, Jack – Shang, Yi (2003), *„Estimating Policy and Program Effects with Observational Data: The „Differences in Differences” Estimator”*, *Practical Assessment, Research & Evaluation*, Vol. 8, No. 24, pp. 1-8.
- Cummins, Robert A. – Wooden, Mark (2014), *„Personal Resilience in Times of Crisis: The Implications of SWB Homeostasis and Set-Points”*, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 15, No. 1, pp. 223-235.
- Cummins, Robert A. – Li, Ning – Wooden, Mark – Stokes, Mark (2014), *„A Demonstration of Set-Points for Subjective Wellbeing”*, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 15, No. 1, pp. 183-206.
- Diener, Ed (1984), *„Subjective well-being”*, *Psychological Bulletin*, Vol. 95, No. 3, pp. 542-575.
- Elekes, Zsuzsanna – Paksi, Borbála (2000), *Anómia, lelki problémák, elégedettség – az ezredév végén*, in: Spéder Zsolt, szerk., *A jólét, elégedettség és társadalmi kohézió Magyarországon*, Budapest, BKÁE, pp. 71-84.
- Graham, Carol – Chattopadhyay, Soumya – Picon, Mario (2010), *„Adapting to Adversity: Happiness and the 2009 Economic Crisis in the United States”*, *Social Research, An International Quarterly*, Vol. 77, No. 2, pp. 715-748.
- Greve, Bent (2012), *„The impact of the financial crisis on happiness in affluent European countries”*, *Journal of Comparative Social Welfare*, Vol. 28, No. 3, pp. 183-193.
- Gudmundsdóttir, Dóra G. – Ásgeirsdóttir, Bryndís B. – Huppert, Felicia A. – Sigfúsdóttir, Inga D. – Valdimarsdóttir, Unnur A. – Hauksdóttir, Arna (2016), *„How Does the Economic Crisis Influence Adolescents’ Happiness? Population-Based Surveys in Iceland in 2000-2010”*, *Journal of Happiness Studies*, Vol. 17, No. 3, pp. 1219-1234.

- Gudmundsdottir, Dora G. (2013), "The Impact of Economic Crisis on Happiness", *Social Indicators Research*, Vol. 110, No. 1, pp. 1083-1101.
- Headey, Bruce – Muffels, Ruud – Wagner, Gert G. (2014), "National Panel Studies Show Substantial Minorities Recording Long-Term Change in Life Satisfaction: Implications for Set-Point Theory", in: Kennon M. Sheldon – Richard E. Lucas, eds., *Stability of Happiness, Theories and Evidence on Whether Happiness Can Change*. USA: Elsevier, pp. 101-126.
- Helliwell, John F. - Huang, Haifang - Wang, Shun (2014), "Social Capital and Well-Being in Times of Crisis", *Journal of Happiness Studies*, Vol. 15, No. 1, pp. 145-162.
- Keller, Tamás (2008), "Trendek az életszínvonallal való elégedettséget magyarázó tényezők hatásának időbeli alakulásában 1992 és 1997 között", in: Kolosi Tamás - Tóth István György, szerk., *Társadalmi Riport 2008*, Budapest: TÁRKI, pp. 415-428.
- Lengyel, György, szerk. (2002), *Indikátorok és elemzések. Műhelytanulmányok a társadalmi jelzőszámok témaköréből*, Budapest, BKÁE
- Lengyel, György – Hegedűs, Rita (2004), "A szubjektív jólét objektív tényezői nemzetközi összehasonlításban", in: Helmich Dezső – Szántó Zoltán, szerk., *Módszertan, gazdaság, társadalom. In memoriam Bertalan László*, Budapest, Közgazdasági Szemle Alapítvány, pp. 298-310.
- Lengyel, György – Janky, Béla (2003), "A szubjektív jólét társadalmi feltételei", *Esély*, Vol. 14, No. 1, pp. 3-25.
- Spéder, Zsolt, szerk., (2000), *A jólét, elégedettség és társadalmi kohézió Magyarországon*, Budapest, BKÁE
- Spéder, Zsolt – Paksi, Borbála – Elekes, Zsuzsanna (1998), "Anómia és elégedettség a 90-es évek elején", in: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich György, szerk., *Társadalmi Riport 1998*, Budapest, TÁRKI, pp. 490-513.
- Spéder, Zsolt – Kapitány, Balázs (2002), "A magyar lakosság elégedettségének meghatározó tényezői nemzetközi összehasonlításban", in: Kolosi Tamás – Tóth István György – Vukovich György, szerk., *Társadalmi Riport 2002*, Budapest, TÁRKI, pp. 162-172.
- Utasi, Ágnes (2008), *Éltető kapcsolatok. A kapcsolatok hatása a szubjektív életminőségre*, Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó
- Wrosch, Carsten – Scheier, Michael F. (2003), "Personality and quality of life: The importance of optimism and goal adjustment", *Quality of Life Research*, Vol. 12, No. 1, pp. 59-72.

5. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk

A szerzőnek a témában megjelent publikációi:

Folyóiratcikkek

Ivony Éva (2017): Szubjektív életminőség és érzelmi jóllét Magyarországon a gazdasági válság előtt és azt követően, európai kitekintéssel. In: *Statisztikai Szemle* 95. (10): 997-1022.
<http://dx.doi.org/10.20311/stat2017.10.hu0997>

Ivony, Eva (2018): Changes of the subjective quality of life after the economic crisis in Hungary, Forthcoming in: *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy* (attached document)

Egyéb

Előadások:

Ivony Éva: Az érzelmi jóllét változása Európában az ezredfordulót követően – Társadalmi helyzetkép európai összehasonlításban, A 'European Social Survey' legfrissebb kutatási eredményei, Műhelykonferencia, MTA TK SZI, Budapest, 2016. június 14.